

Hai đứa trẻ của Thạch Lam

Trên văn đàn văn học Việt Nam trước cách mạng tháng tám, Thạch Lam chưa được xếp ở vị trí số một nhưng cũng là một tên tuổi rất đáng coi trọng và khẳng định, Thạch Lam tuy có viết truyện dài nhưng sở trường của ông là truyện ngắn, bởi ở đó tài năng nghệ thuật được bộc lộ một cách trọn vẹn, tài hoa. Nguyễn Tuân viết : “Nói đến Thạch Lam người ta vẫn nhớ đến truyện ngắn nhiều

hơn là truyện dài”. Đóng góp của Thạch Lam không chỉ ở nghệ thuật mà nó còn giúp ta thanh lọc tâm hồn : “ Mỗi truyện là một bài thơ trữ tình đầy xót thương” . Truyện ngắn “Hai đứa trẻ” của Thạch Lam cũng là “một bài thơ trữ tình đầy xót thương” như thế . Thạch Lam tuy có chân trong Tự lực Văn đoàn nhưng tư tưởng thẩm mỹ lại theo một hướng riêng. Ông xây dựng cho mình một thế giới nhân vật khác. Ông lặng lẽ hướng ngòi bút của mình về phía những người nghèo khổ với tấm lòng trắc ẩn chân thành? (Phong Lê). Thế giới nhân vật là những lớp người nghèo khổ cơ cực bết tắc nói chung, những nhân

vật của Thạch Lam thật nhỏ bé và tội nghiệp: Họ thường nép mình trong bóng tối của một không gian hẹp thường là nơi phố huyện tiêu điều, xơ xác hoặc những xóm nghèo ngoại ô Hà Nội. Nhân vật của ông chủ yếu là con người thân phận, họ thường tìm kiếm nơi ẩn náu trong gia đình, giữa bốn bức tường hoặc trong sân vườn, có nghĩa là tách khỏi cuộc đời, nơi xã hội đầy bất trắc bên ngoài. Có lẽ như thế con người mới cảm nhận hết về mình và về cuộc sống xung quanh. Dường như họ thu mình trước thực tại để xót mình và thương người, để băng khuâng man mác khi hồi tưởng về quá khứ? Không dám nhìn về

tương lai, mang nặng một mặc cảm mờ mịt trong lòng khi nghĩ về mai sau.

Cảm quan trong truyện của Thạch Lam có thể gói gọn trong ba chữ đó là niềm xót thương. Những con người nhỏ bé ấy bao giờ cũng được nhà văn học trong một không khí trữ tình đầy mền thương tỏa ra một cách dịu dàng từ tấm lòng tác giả ..

Truyện của Thạch Lam không có cốt truyện đặc biệt, giọng điệu và ngôn ngữ nhiều chất trữ tình: Mỗi truyện

ngắn của Thạch Lam có cấu từ và giọng điệu như một bài thơ trữ tình, gợi sự thương xót trước số phận của những con người nhỏ bé bất hạnh. Một giọng văn bình dị mà tinh tế. Âm điệu man mác bao trùm hầu hết truyện ngắn và thiên nhiên cũng trữ tình. Văn cứ mềm mại, uyển chuyển, giàu hình ảnh, nhạc điệu . Đó chính là chất thơ trong truyện ngắn Thạch Lam, “có cái dịu ngọt chăng tơ ở đâu đây” khiến ta vương phải.

“ Hai đứa trẻ” là đặc trưng của hồn văn Thạch Lam. Nó là

“một bài thơ trữ tình đầy xót thương”

Truyện “ Hai đứa trẻ” của Thạch Lam là một mẫu chuyện sinh hoạt kéo dài của hai chị em đứa trẻ thay mẹ trông nom một gian hàng vặt ở một phố huyện gần một cái ga xép. Đêm đêm những bóng người bình thường cũng lù mù đi qua trước gian hàng. Những bóng người ấy cũng lù mù như nhiều chấp lửa ở những nguồn sáng quanh quất nơi phố huyện. Trong cái bốn bề chìm chìm nhạt nhạt, bỗng có tiếng động mạnh và những luồng sáng mạnh của một chuyến xe lửa kéo qua hàng ngày. Hai chị em ngày nào cũng chờ một chuyến tàu đêm kéo qua ra mới chịu đóng cửa hàng. Nguyễn Tuân đã tóm tắt truyện như thế.

Đúng vậy, truyện này tưởng như không có cốt truyện, không có biến cố. Nó chỉ là biến diễn của một thời gian ngắn, từ khoảng năm giờ chiều khi “phương tây đỏ rực như lửa cháy” đến chín giờ tối “đêm tối bao bọc chung quang”; nó chỉ là biến diễn bên trong “tâm hồn ngay thơ của hai chị em Liên, An trong một buổi tối của các thường ngày tưởng như “tẻ nhạt”, “không có gì” ... Song vượt lên trên các thường ngày, Thạch Lam bằng con đường nghệ thuật riêng với thế giới nghệ thuật riêng, một thời gian riêng, không gian riêng, nhân vật riêng, ngôn ngữ riêng đã tạo nên khí vị nhẹ nhàng, buồn man mác, đậm đà hương

vị đồng quê; nhiều bóng tối mà chói sáng mỗi tình thương yêu hiền hoà, nhân hậu, xót thương chân thành, phẳng phất thơ toả lên từ quê hương. Truyện không có cốt truyện như chất chứa biết bao cảnh đời, bao tâm trạng, tâm cảnh sâu lắng tinh tế.

Diện mạo phố huyện được Thạch Lam tái hiện là một khung cảnh buồn, là cảnh chiều tàn đi dần vào đêm khuya. Hàng ngày, những cái ồn ào của buổi sáng làm không khí bị nhoè đi trong nắng như đến chiều thì cái bộ mặt thật của phố huyện hiện ra với tất cả những cái tiêu điều, xác xơ, tàn lụi. “Chiều chiều rồi” như là một lời thảng

thốt, bàng hoàng như một tiếng thơ dài. Thế là một buổi chiều nữa lại đến, chiều là buồn. Ấn tượng về buổi chiều khá sâu đậm. Thạch Lam đã chọn một phiên chợ tàn để nói lên được tất cả bộ mặt của phố huyện. Chợ là nơi biểu hiện sức sống của một làng quê, biểu hiện thuần phong mỹ tục của làng quê. Người ở nông thôn thường trông chờ vào ngày chợ phiên đông vui tấp nập. Thạch Lam đã chọn ngày chợ phiên để nói cái xác xơ tiêu điều của phố huyện. Mặc dù không tả buổi chợ phiên nhưng ông đã tả những phế phẩm còn lại của buổi chợ, đó cũng là cách biểu hiện sức sống đầy hay vơi của phố huyện. Tả những con

người cuối cùng trao đổi với nhau rồi bước vào các ngõ tối. Rác chỉ là những thứ phế thải vớ vẩn “rác rưởi, vỏ bưởi, vỏ thị, lá nhãn và bã mía, những thanh nứa thanh tre...Lũ trẻ vẫn còn ra bòn mót, nhặt nhạnh. Ngày chợ phiên như thế thì sức sống đã kém lắm, đã yếu lắm rồi.

Người bán trông vào người mua và ngược lại nhưng chỉ là sự vô vọng, lẩn quẩn, trông chờ vào sự vô vọng. Mùi vị toả ra trong không gian này là một thứ mùi đặc trưng để nói tới sự nghèo nàn. Đó là mùi bã mía, vỏ bưởi, vỏ thị, đất ẩm, mùi khói, mùi cỏ, mùi phân trâu nồng nồng ngai ngái... Cái mùi vị ấy cũng góp phần làm cho khung cảnh